

Tono Ingoa Matawhenua: rārangi hiahia

Mā te tutuki o ngā hiahia mōkito katoa e whakaarohia ai te tono

Ka āwhina te aratohu nei i a koe ki te tāpae mai i ngā kōrero katoa ka hiahia a Ngā Pou Taunaha o Aotearoa e whāia haeretia ai tō tono.

Tāpaea mai koa ngā kōrero me ngā taunakitanga katoa ka taea ki te whakamārama me te tautoko i tō tono.

Āpitihia mai koa ka whakamārama mai anō i ngā kōrero tautoko me te pānga o ēnei ki ngā upoko i raro nei e hāngai ana.

Mō tō tono me mātua

1. Whakamahi, whakaoti mai te **puka tono** e hāngai ana. He puka motuhake ka hiahiaia mō tēnā me tēnā ingoa wāhi mēnā neke atu i te kotahi. Kei [konei](#) ngā puka tono tuihono.
2. Pānui te paerewa taunaha e hāngai ana e hono ana i [konei](#) ki te whakaoti i te tono.
3. Tohu mai te momo tārainga matawhenua e taunahatia ana. Hei tauira, te whanga, te maunga, te awa kōpaka, te takiwā.
Mō te rārangi momo tārainga tirohia te [New Zealand Geographic Features](#).
4. Te whakauru i ngā take mō tō tono:
 - a. Mō te ingoa hou, me āta tuku mai te/ngā take whakaū i te taunahatanga o te wāhi, o te tārainga, hei tauira, ki te āwhina i te tautuhia o te wāhi pū mō te mate whawhati tata, mō te tikanga wāhitau, te kitea tuatahitia, e mōhiotia ai rānei tētahi āhuatanga hiranga o mua.
 - b. Mō te ingoa o mua, me āta tuku mai ngā kōrero, ngā taunakitanga rānei mō te āhuatanga i pā, ngā kōrero me ngā tāngata e hono ana ki te wāhi.
5. Me tāpae mai anō tētahi mahere whenua, tētahi tūtohi rānei e mārama ana te tohu i tōna wāhi pū, i te tārainga rānei e tono ana koe kia taunahatia.
6. Te hītori, te pūtakenga, te tikanga anō/rānei o te ingoa e tonoa ana.
7. Ngā taunakitanga mō te tuhia o te ingoa wāhi, hei tauira ngā tohutō mō te ingoa Māori me te tuhinga tika o te ingoa whaiaro.
8. Ngā taunakitanga mō te whakapāpā haere ki te iwi kāinga, te marae, ētahi atu rōpū Māori rānei ka whai pānga ki te tupuna. Ka hāngai tēnei ki Aotearoa, ki ōna moutere o waho, ki ngā ingoa takere moana, kua ki Te Kōpakatanga ki te Tonga.
9. Ngā taunakitanga mō te ingoa whakamārama, tae atu ki te āhua o te whakamārama a te ingoa i te wāhi, te tārainga rānei.
10. Mō te ingoa whaiaro i Aotearoa mō te ingoa takere moana rānei, ngā taunakitanga e whakaatu ana kua mate te tangata mōna te wāhi, te tārainga rānei e taunahatia ana me ngā taunakitanga mō te hiranga o tō rātou hononga ki taua wāhi. Ko te painga atu mēnā kua whakapā atu ki te whānau.
11. Mō te ingoa whaiaro i Te Kōpakatanga ki te Tonga, ka taea nei mō te tangata e ora tonu ana, ngā taunakitanga e hono ana i taua tangata ki te takiwā, ki te tārainga me ngā taunakitanga o te hiranga o tō rātou hononga ki taua wāhi. Ko te painga atu mēnā kua whakapā atu ki te tangata tonu.
12. Mō te wāhi apiapi te nohoia e te tangata pērā i te taone nui, te taone, te paenoho, te wāhi rānei, ngā taunakitanga mō te whakapā atu ki te kaunihera e hāngai ana.
13. Mō te ingoa tōrua, te ingoa kē, ngā kōrero, ngā taunakitanga rānei e hono ana ki ia ingoa.

14. Ētahi atu kōrero tautoko, taunakitanga e hāngai ana ki tō tono.